

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 6 K, pol leta 3 K in za četr leta 1-50 K. Naročnina za Nemčijo 2 K, za druge izvenavstrijske dežele 8 K. Kdor hodi sam po njega, plača na leto samo 5 K. — Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopošlja do odpovedi. — Učije „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 12 vin. — Uredništvo: Koroška cesta šte. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo: Koroška cesta šte. 5, sprejema naročnino, inserate in reklamacije.

Za inserate se plačuje od enostopne pettivrste za enkrat 24 vin., ali kar je isto, 1 kvadratni centimeter prostora stane 16 vin. Za večkratne oglase primeren popust. V oddelku „Mala naznanila“ stane beseda 5 vin. Parte in zahvale vsaka pettivrsta 24 vin., izjave in Poslano 36 vin. — Inserati se sprejemajo do torka opoldne. — Nezaprite reklamacije so poštnine proste.

Mir, to želim!

Norveški pisatelj in politik Björn Björnson je bil te dni sprejet od našega cesarja. O tem sprejemu poroča te-le zanimivosti:

Govoril sem že tudi z drugimi kronanimi knezi, a še nikdar s kraljem, kakoršen je Vaš. Kralj Karel je govoril z veliko odkritosrčnostjo, in presečen sem bil, da koraka tako trdno nasproti svojim ciljem, kako vse ve in kako jasno vse vidi, kako dela vesel, kako živahen je in koliko mlade sile je v njem. Kar je kralj rekel, tega seveda ne smem povedati, a kaj hoče, to bom povedal: mir. Zdaj mir, pozneje še mnogo drugega, same velike in dobre reči. Eno izjavo pa moram povedati: „Jaz sem bil sam zunaj v strelskem jarku“, je rekel kralj, „bil sem priča, ko je bil vojak zaket v trebuh in se je krvav podrl. Vem, kaj je vojna, vem, kako je strašna, vem torej, kaj pomeni mir. Mir, to želim!“

Naš cesar in cesarica sta postala zares prvorabitelja za mir. Ljubezen in hvaležnost narodov bosta za to svoje človekoljubno in plemenito prizadevanje žela v obilni meri!

Ali bo mir?

Vse gleda na Rusijo. Tam bo padla odločitev, ali bomo imeli skoraj mir ali pa bomo še vsaj eno zimo morali prenašati vojne težave.

Dne 11. aprila je razglasila začasna ruska vlada, da nima namena gospodovati drugim narodom, jim jemati njihovo narodno dedščino in s silo zasegati tuje zemlje, pač pa da hoče trajen mir na temelju pravice narodov, da sami odločujejo o svoji usodi.

Avstrijska vlada je že dne 14. aprila, torej takoj, ko je zvedela za ta razglas, odgovorila začasni ruski vladi, da se sedanji ruski vojni cilj popolnoma

krije z avstrijskim, ki ga je naša vlada razglasila že dne 31. marca. Avstrijska in začasna ruska vlada si želita na enak način, ki bi naj bil časten za oba dela, doseči mir. S tem je vsemu svetu in zlasti ruskim narodom jasno pred oči postavljeno, da Rusija nima pravzaprav nobenega vzroka več, boriti se za svojo obrambo in za svobodo svojih narodov. Avstrijska vlada še posebej poudarja, da goji avstrijski cesar v soglasju z vladarji, ki so z njim zvezani, željo, živeti v bodoče v miru in prijateljstvu z ruskim narodom.

Kakor znano, obstoji na Ruskem poleg začasne vlade še tudi zelo upliven in mogočen odbor delavcev in vojakov. Tudi ta je povedal dne 15. aprila svoje mnenje o miru. Najprej označuje svoje stališče nasproti začasni vladi, katero bo podpiral, če se bo zavzemala za ljudske pravice in odklanjala vsako osvajalno zunanjo politiko. Potem pa pravi: Odbor izjavlja, da je potrebno vplivati na začasno vlado v tem smislu, da bo pripuščala v vsem javnem ruskem življenju odločevati ljudsko voljo (demokratizacija javnega življenja) in da se bo trudila za skupen mir brez ozemeljskih pridobitev in vojnih odškodnin. Mir se naj zgradi na podlagi, da se morejo vsi narodi narodnostno prosto razvijati.

Kmalu bomo iz Rusije slišali o miru še en glas, ki bo posebno važen. Okoli 20. aprila se zberejo v Minsku odposlanci vojakov iz vseh ruskih front, da bodo razpravljali o mirovni pogodbi. Temu se stanku se pripisuje izvanredna važnost.

Gotovo je dvojno: Od naše strani se na izrecna voljo blagega mladega cesarja in cesarice stori vse, da pridemo do miru. Na Ruskem je močna struja za mir, tako da se nam časih zdi: Ne bo dolgo trajalo in mi imamo mir. Toda pomisliti je treba zraven tudi to, da je na Ruskem tudi struja za nadaljevanje vojske, koja strujo podpira četverospoznam nasveti, z denarjem in različnimi grožnjami.

Toda upajmo v kljub vsemu temu, da bo tekom časa vendar le tudi na Ruskem zmagala mirovna struja. V teku enega, dveh mesecav lahko mirovna struja premaga vse ovire.

Otvoritev državnega zbora.

Ker mora ljudstvo vse, kar ima, žrtvovati za obrambo skupne svoje domovine, za to je pač opravičena ljudska želja, da po svojih zastopnikih sodeluje in gleda na to, kako se njegove žrtve uporabljajo. V ustavi določen prostor za tako sodelovanje in nadzorovanje je državni zbor. Skoro tri leta so bila vrata državnega zbora zaprta in ljudstvo je bilo izključeno od svojih ustavnih pravic. Marsikatera pomanjkljivost v upravi se je vsled tega lahko ugnezdila, kar bi se sicer ne moglo zgoditi.

Cesar Karel je ob svojem nastopu slovesno izjavil, da bo upošteval ustavno zajamčene svoboščine in pravice ljudstva. In njegov prvi ministrski predsednik grof Klam-Martinic se je takoj ob svojem nastopu izrekel, da hoče zopet, kakor je v ustavi določeno, sodelovati z ljudskimi zastopniki ter sklicati državni zbor. Toda nemške stranke so začele delati naenkrat velike težave. Pravile so, da jim je bivši ministrski predsednik grof Stürgkh obljubil vzakoničiti nekatere predprave, predno bo sklical državni zbor, med temi tudi nemški državni jezik. Od sedanje vlade so zahtevale, da jim izpolni Stürgkhove obljube. Toda slovanske stranke so proti temu živahno in odločno ugovarjale, kajti Avstrija je tudi domovina slovanskih narodov, in kako se naj ta skupna hiša udobno in prijetno uredi, o tem ne smejo odločevati samo Nemci, ampak vsi avstrijski narodi.

Te dni izvemo, da je stališče avstrijskih slovanskih narodov zmagalo. Vlada hoče prepustiti državnemu zboru, v katerem so vsi narodi zastopani, da si skupno in sporazumno po ustavnih pravicah uredijo svoje notranje razmere. Noče biti služkinja le enega naroda, ampak hoče biti zvesta in modra posredovalka med cesarjevo in ljudsko voljo.

Nemške stranke bodo sicer še skušale delati

LISTEN

Vojni spomini.

(Januš Golec.)

(Dalje.)

V službi pogrebca sem dospel do že opisane opekarnice. Tukaj me ustavi poznani generalštabni oficir in mi reče:

„Na desno od opekarnice na kolovoznici je obležalo večeraj nad kakih 30 težko ranjenih. Večeraj ni mogel nikdo do njih, ker je obstreljeval sovražnik prenegosto vsakteri dohod. Danes je topniški ogenj slabši in redkejši. Poglej vendar do teh ubogih nesrečnežev!“

Krenili smo na desno in plazili se po trebuhu ob kolovoznici. Rusi so se skropili vedno ob poti s šrapneli, a padalo je precej na desno in levo od kolovoza. Po vseh starih lažeh, smo rabili precej časa, dokler smo dospeli do kamenitega znamenja, ki je postavljeno nekoliko od kolovoza na plani.

To je iz kamna izklesan kip Matere božje, postavljen na nizek podstavek. Globoko pretresljivi prizor ob tem spomeniku in v njegovi bližini mi bo izbrisala iz spomina in srca le smrt. Stel sem mrtve žrtve, bilo jih je 36; niti eden ni več kazal sledove življenja. Pobiti so bili od strojne puške, šrapnelov in granat. Iz lege, kakor sem jih gledal mrtve, je bilo sigurno sklepati, da jih je bila večina prvotno le težko zadetih. Umrli in izkravali so, ker ni prišlo nikdo o pravem času na pomoč. Videti je bilo, kako so skoro vsi v težkih, smrtnih mukah zbrali še v zadnjih trenutkih vse preostale moči in se skušali potegniti do zadnje utehe in tolažbe, do — Marijinega kipa. Nekateri so prilezli prav v bližino, a pred dosegom tolažilnega cilja so onemogli v smrti.

Pet jih je pa bilo prav ob spomeniku, na zemljo klopečih glav, a z eno roko se je vsak kot otrpli mrlič krčevito oprijemal podstavka tega Marijinega kipa.

Vznožje spomenika je bilo vsled tega smrtnega objema celo okrvavljeno od stete krvi. Nad planoto in samotnim kipom je krilatil smrtni angel. Septembarsko solnce jih je obsinjalo v mrtvaški luči. Tuleče granate in piskajoči šrapneli so jim v divjih zvokih gromeli nagrobnico. Njih duh pa je gotovo že počival večno srečno v blagem narodu nebeške Matere, v katero so se skušali potegniti z zadnjo silo v smrtni grozi in strahu že tukaj na zemlji.

Ta prizor mi je še danes porok in svedok, kaj je kristjanom Marija! Dolgo smo vsi stremili na to mrtvaško planoto. Solze sočutja in srčne ginjenosti so rosile že itak s krvjo prepojene zemljo.

Preveč žrtve je bilo nagromadenih za pokop; smrtno nevarno bi bilo jih na odprti ravni pri bellem dnevu položiti v naročje zemlje. Blagoslovil sem jih raztrošeno počivajoče, in lezli smo plazeč se nazaj do opekarnice. Odtod sem se oprezno ob železničnem pomikal do našega polka. Našel sem jih od neprestanih bojov izmučene in otopele, črnaprašnih obrazov in povaljanih oblek pred gozdničkom in vasjo Mžano. Nesrečna gošča krute borbe in smrti! Bog zna, kolikokrat so jo naši osvojili, a neštokrat jim jo je zopet izvil in iztrgal nasprotnik z neizčrpno premočjo. Vas Mžana je bila za nas vsled trdnih, nezdružljivih ruskih okopov nedostopna.

Objel in poljubil je bojno polje mrak večera 9. septembra. Ni bil ta bojni dan tako smrtonosen kakor prvi. V moje srce pa je vrezal neizbrisne brazde vojnega gorja, krutosti in obupa. V napol meglenem mraku sem se vrnil od tovarišev bojne črte na obvezovališče, ki se je bilo v času moje odsotnosti premestilo iz pristave v opekarno. V neposredni bližini tovarne na cesti je stala v dolgi riži cela vr-

sta sanitetnih vozov. Nakladali so težko ranjene, ki so jih nabrali po dnevu po grodeški planoti. Že na prvi pogled se mi je zdelo to prevažanje vozov po odprti ravni v polmraku preveč zapeljiv cilj za sovražnikovo artilerijo. Porazložil sem svoje bojzno domnevno Stabnemu zdravniku, ki je nadziral in vodil odvoz, a me je hladnokrvno zavrnil:

„Saj plapolala raz strešnih lin zastava Rdečega križa; na to mednarodno svetišče vendar Rus ne bo streljal.“

Presneto na debelo se je uštel mož v računu na nedotakljivost mednarodnih pravic. Ni minulo še pet minut, je že zakrutilo po zraku nad tovarno tako tuleče, da je vse vojaštvo v bližini bliskoma poleglo vsled strahu na tla. Bobnila je prva ruska, 18 cm težka granata tik ob cesti, kjer so stali vozovi. Počilo je pri razpoku ter pognalo osušeno zemljo in prah nekaj 10 metrov v črnem oblaku v zrak. Začet ni bil nikdo, a zračni pritisk je bil tako močan, da je popadala večina voznikov s sedežev v cestno grabo. Konji so v strahu divje zarežgetali in zdvijali oplašeni, brez vodnikov v galopu po cesti. Ljudje so vsled plašnega pobega konj trenutno ostrmeli in osupli.

Naenkrat pa se je zazibalo na sredi tega človeškega klopčiča; vse je začelo dreti in begati narazen, proč od opekarnice po planoti.

Sovražnikova artilerijska opazovalca je moral videti silni učinek prvega strela; začele so iz peklenškega topniškega žrela vreti granata za granato, ki so se zasajale prav v sredino med begajočimi. Toliko vojne izkušnje sem si bil do tedaj že nabral, da sem dobro znal: Rus strelja od tamkaj, kamor je zašel prvič, vedno v daljavo naprej in ne nazaj. Na vse grlo sem vpil:

„Nazaj v opekarno, tukaj smo na varnem!“

Nikdo me ni poslušnil pri splošni zmedeni in med gromovitim udarjanjem granat. Še ranjeni v pod-

težave, toda mi upamo, da vse upiranje ne bo moglo več dolgo ovirati vlade, da skliče državni zbor in pripusti tudi ljudstvo do besede.

Prošnje za oprostitev od črnovojniške službe.

Z 10. aprilom t. l. je stopila v veljavo nova vladna naredba glede črnovojniškega oprostitev. Odslej je novo to, da ima tudi občina v svoji besedi, ko se koga priporoča za oprostitev in da se prošnje morajo odslej vlagati edino pri občinskem uradu, kjer ima dotični, za katerega se prosi, svoje stalno bivališče.

Pri vlaganju prošenj za oprostitev se je treba ravnati po sledečih določilih:

Ce se prosi za oprostitev samostojnega posestnika ali obrtnika, sme odslej vložiti prošnjo dotičnik sam in sicer tudi tedaj, če je že v vojaški službi. Ce se pa prosi za oprostitev posestniškega sina, o-skrbnika, viničarja, čevljarja ali kakega drugega obrtnika, župana, tajnika ali sploh za kako tako osebo, ki bi bila v slučaju oprostitev pri kom drugem v službi ali na delu, mora prositi delodajalec. Za sina mora torej prositi oče ali mati, za viničarja gospodar, za župana ali tajnika občina, za čevljarja ali kovača, ki dela za občane razne potrebščine, občani itd.

Prošnja se mora nasloviti na c. kr. domobransko ministrstvo, Dunaj, in se mora vložiti edino le pri domačem občinskem uradu. Ce bi kdo poslal to prošnjo na okrajno glavarstvo, vojaško poveljstvo, ali ministrstvo, bi se zadeva samo le zavlekla, ker bi dotične oblasti poslale prošnje nerešeno občini. Prošnja se mora kolekovati s kolkom po 2 K. Občinski urad mora prošnji priložiti prepis prošnjikove črnovojniške izkaznice. Takih tiskovin imajo pri občinskih uradih od zadnjih prebiranj vse kot dovolj, in se torej naj dobro shranijo. Važno je, kako se izjavi občinski urad o prošnji. Župan bo moral dobro presoditi položaj in prošnjo za oprostitev dobro priporočati, ako spozna, da je dotična oseba res potrebovala glavarstvu, katero mora prošnjo takoj bna, da se jo oprost. Župani morajo prošnjo poslati pregledati in izreči svojo sodbo, ali se dotični priporoča za oprostitev ali ne.

Prošnje se lahko pišejo tudi v slovenskem jeziku, ker so pri vseh uradih, kamor so kake prošnje poslana, nastavljeni tudi slovenski uradniki.

Žitni monopol.

Ljubljanski „Domoljub“ piše:

S tem moramo računati, kar smo že povedali v svojem listu, da bo še nekaj let po vojski treba omejiti uporabo moke in drugih živil, ki jih je treba deloma ali popolnoma kupovati na tujem. Potemtakem bodimo pripravljeni, da bo taka organizacija, kakoršno imamo v zavodu za promet z žitom ob času vojne, tudi še po vojski živela. Koliko časa še po vojski, ne vemo. Slišimo pa od vseh strani iz Nemčije in pri nas, naj se nakup in prodaja žita in vseh mlinskih izdelkov trajno prepusti državi, naj torej

zemeljskih prostorih opekarne so kričeče zahtevali, da se jih spravi na plan.

Rus je pa bljuval moralni ogenj, dokler je videl begati katerega človeka. Granate so še le obmolknile, ko je nas in sovražnika zavila noč v svoj temni in nevidni plašč. Zatonilo je dokaj ur, predno so se začeli prepadati zasopli begunci posamič in s strahom vračati v varno kritje opekarne. Usodepolni beg je zahteval precej človeških mrtvih in ranjenih žrtv; a to vse je radi vojne neizkušnosti, trenutnega strahu in zmedenosti.

Ono noč sem bil do skrajnosti utrujen. Telesno zbit sem dobro spal, ne menič se za celonočno streljanje in praskejanje.

Vzbudila me je pri svitu belega dne naša artilerija, ki je iz neposredne bližine našega nočišča otvorila gromčeh ogenj na vas Mžano. V daljavi je nebo kmalu rdeče zažarilo, gosti dim se je valil proti nebu, obstreljevano selo je gorelo.

Vendar kljub artilerijski izdatni pomoči se ni posrečilo zavzeti celi naslednji dan vasi in gozdiča. Sovražnik je svoje utrdbne trdovratno branil, jih držal s pehotno premočjo celi dan 10. septembra. — Proti večeru tega dne so poslali od naše strani nove čete v bojno črto pred vas in goščo, da tvorijo ob svitu zore ojačen napad na sovražne postojanke. A v noči od 10. na 11. septembra, ko je bilo že vse lepo pripravljeno za odločilni naskok, je došlo strogo povelje:

„Nazaj!“

Nepričakovano kot strela pri jasnem nebu je zadela nas zmagovalce zapoved. V noči je zarožnalo pred opekarne; prva je nastopila umik naša artilerija. Njej so sledile v dolgih dveh nepreglednih rezervne, za naskok pripravljene čete, ki so se v ob obeh straneh železnice. Tem je sledila protokolu mučnih nočnih ur že v intranjem blestečem solncu vojaštvo iz prvih črti. Počasi, korako-

to, kar je sedaj med vojsko, ostane trajno, ali z drugimi besedami, naj se uvede državni žitni monopol, kakor ga imamo za sol, tobak in smodnik. Kdor mislija, kako se bodo plačevali v vojski narejeni delavci, pač lahko pride na to misel. Cene bodo za žito splošno mnogo večje po vojski, ker je cena zlasti v Ameriki šla zelo kvšku. Na Ruskem imajo pač v Sibiriji in v južni Rusiji ogromne zaloge žita še od zadnjih treh let, ker ga niso mogli zvoziti po morju skozi Dardanele. Ce bi vsa ta množina ruskega žita prišla naenkrat na trg, bi se morda mimogrede znižala cena, toda samo mimogrede. Splošno moramo računati z večjimi cenami. Iz tega se pa ne da sklepati, da bi zavoljo višjih cen država ne imela poguma tudi od svoje strani še znaten del pridobiti. Davkar ima tukaj široko pot. Ali je ta pot primerna tistim, kateri kupujejo moko ali ne, o tem je sodba lahka, toda država se glede na svoje potrebe ne bo ozirala na take pomisleke in zato ne moremo odbiti od sebe misli, da bo treba računati z žitnim monopolom. To lahko brez ovinkov povemo, da je žitni monopol mogoč v taki obliki, da ne bo jemal veselja poljedelcu za njegovo delo; seveda ima ta reč vse polno velikih nevarnosti v sebi, katere morejo, če se jim ne izogne država, podreti to veselje in s tem neprimerno škodovati poljedelstvu in tudi državi.

Na Nemškem je prišla zahteva po žitnem monopolu od poljedelcev samih. Leta 1894 je v državni zbornici predlagal monopol za prodajo žita in moke, kar se je kupi v tuini, grof Hans Kanc. Renska kmetska zveza v Najsju je pa dne 4. decembra 1895 pri svojem zborovanju zahtevala, naj se sploh ves nakup in vsa prodaja žita od države monopolizira.

Ta reč ima nastopno zgodovino: Po vojski l. 1870-1871, v kateri je Nemčija Francoze dobobra premagala, je po sklenjenem miru od njih dobila 5 milijard vojne odškodnine. Te milijarde so državo suho povzdignile. Prišlo se je nešteto novih obrti in trgovina je mogočno zrasla. Država je poskrbela za prometna sredstva: popravile so se ceste ter delale nove, zgradilo se je silno mnogo novih železnic. S tem je seveda tudi kmetijstvo dobilo nove podpore. Ker je bilo več uti, ki so rada povzila kaj boljšega, in tudi dovolj denarja, so kmetje vse svoje pridelke lahko dobro spravili v denar. To je pa trajalo samo nekaj časa. Spekulacijski kapital je jel kupovati živila v drugih državah. To je bilo lahko, ker so se prometna sredstva, kakor smo že rekli, silno namnožila in izboljšala, ker se je carina na žito prav znatno vsako leto zmanjševala in sicer s tem namenom, da se je kasneje popolnoma odpravila, zlasti pa tudi zato, ker je bil denar zunanjih držav manj vreden kakor nemški. Nemčija je takrat kmetijske pridelke kupovala večinoma v Avstriji. Naša denarna vrednost — v ti dobi smo imeli še precej časa srebrno veljavo — je bila nasproti marki nizka, to se pravi: za eno marko je bilo treba dati več našega denarja, kakor bi ga šlo po notranji vrednosti marke. V takih razmerah je seveda tista država, ki ima urejeno denarno vrednost ali valuto, na dobrem, ker ima v drugih državah z dobrim domačim denarjem kupljene reči nižjo ceno, kakor bi jo imele, ko bi bila valuta držav, v katerih se kupuje blago, popolnoma v redu. Iz tega se vidi, da so trgovci, ki so žito, živino, surovo maslo, sir, les, kupovali v Avstriji, ali nekatere reči kot n. pr. sir, koruzo, riž tudi v Italiji, ki je imela tudi nizko valuto ob tistem času, te reči doma tudi zavoljo valute lahko cenejše prodajali. Naj pri tej priliki dostavimo, da bode za

ma, globoko klonjenih glav, od prahu očrnelih obrazov, udrtih oči in molče so lezli bojavniki neznanu kam nazaj, na višje povelje. Vse se je gibalo, lezlo, in gomazelo ob progi brez najmanjšega glasu razgovora; ker vse je bilo otopelo, razočarano, prese-nečeno vsled nepričakovanega umika po tako krvavih bojih. Rusi so morali videti na odprti plani te umikajoče se dolge vrste vojaštva, a niso streljali iz topov, niti nam niso sledili. Bili so gotovo osupli vsled umika po tako hudih junaških navalih in napadih od naše strani.

Prilezli smo ob progi do velikanskega železniskega mosta pred postajo Kamienobrod. Pionirji so ga ravno navrtavali in nabijali z ekrasitom, da ga poženejo v zrak po odhodu čet. Za tem mostom na ravni smo postali, da se uredimo in vojaško uvrstimo. Gledal in motril sem poveljane vojake, ki so izmoznano utrujeni, tavajoč se uvrščali eden za drugim.

Opazil sem pri tej priliki prvič, kako je zgrabil nekatere in mrtvičel jočni krč. Tresti so se začeli kot šiba na valoviti vodi, in curkoma so jim li-le solze po obrazih. Jokali so v nekaki medli omotici in živčni onemoglosti. Torej med vrečci solz častnikov kot pripristih vojakov se je končala grodeška bitka, ki je smrtno kosila in pobijala z jekleno točo ovet človeštva. Trajala je kot večnost dolge in mučne tri dni.

Popisal sem v teh vrstah le one spomine te gigantske borbe, katere sem doživel sam na duši telesu. Vsakdo, ki je prisostoval, bi znal povedati gotovo več in še strašnejšega. V tej sliki so nakrat ko začrtani le utisi in popisane boli enega srca nekaj usode enega polka.

VII.

Po bitki.

Ogledal sem se nekoliko po ravnini, kjer smo se ustavili, da se uvrstimo in uredimo. Kar je nesle-

las po vojski ena prvih nalog, skrbeti za to, da se vrednost našega denarja popolnoma uredi, ker sicer se nam bo godilo ravno narobe, kakor se je Nemcem po zmagi nad Francozi. Kupovati bomo morali veliko in navezani bomo pri tem zlasti na Ameriko, ki ima denarne razmere naravnost sijajne. Ce bomo s slabo in nizko valuto kupovali blage drugod, bodo cene silno visoke. Ce bi se denarna vrednost ne uredila, potem bo ob prosti svetovni trgovini draginja pri nas večja kakor je danes. Ob vojski se da, ko smo navezani v ogromni večini samo na to, kar imamo doma, pomagati z maksimalnimi cenami. Ko se začne zopet trgovina z drugimi državami, bo za tuje blago seveda vsaka maksimalna cena brez pomena, ker se bo moralo pač blago tako plačati, da bo trgovce brez škode.

Vrnimo se zopet k nemškemu poljedelstvu! Povedali smo, da so cene za kmetijske pridelke padale, obenem so se pa silno pomnožili stroški, plače za posele in delavce so bile vedno večje, treba je bilo plačevati tudi za zavarovanje v bolezni in v slučaju nezgod, ki se je uvedlo v nemški državi, precejšnje svote, ki so pomenile nova bremena. Kam se pride, če se to, kar ima kdo prodati, vedno ceneje prodaja, in to, kar ima kupiti, vedno dražje kupuje, če ima vedno manj dohodkov in vedno več stroškov, ni težko izpregledati. Poljedelstvo na Nemškem — podobne, deloma še slabše razmere so bile tisti čas tudi po drugih državah, zlasti pri nas — je šlo rakovo pot, odločno navzdol. Začelo se je razkosavanje, dolgovi na posestva so strašno rastli, boben je pel. — Umljivo je, da so se poljedelci in njihovi prijatelji resno trudili, da bi našli pot, po kateri bi se dal rešiti kmetski stan, in pri tem premišljevanju so prišli na to, da bi bil žitni monopol najboljšo sredstvo in najbolj temeljita pomoč. Pri monopolu določa država cene in tako so upali, da bi se pri določevanju cen ozirala na to, da kmet ne more živeti, če ima pri svojem pridelovanju redno izgubo in se mu niti njegovo delo ne izplača. Poleg tega so pa nemški kmetje želeli monopola zato, ker so pri monopolu cene stalne. Spekulacijska trgovina, ki je imela povsod po svetu in seveda tudi na Nemškem nakup in prodajo žita v svojih rokah, je skrbela za to, da se je žito, kolikor se je le dalo, kmetu nizko plačalo in drago prodajalo. Stara pesem! Jeseni, ko je kmet žito prodajal, so bile cene nizke, pozimi, ko ga že ni več imel, pa visoke. Na borzah se je z navideznimi kupčijami, ki so bile pa pravzaprav samo stave, kapitalističnem, kmetom in konsumentom sovražnem smislu vplivalo na cene. Zato je umljivo, da si je vsak poljedelec iskreno želel stalnih cen, neodvisnosti kmetskih pridelkov od spekulantov in borzijancev in v tej želji se je rodila misel na monopol.

Naše žrtve za domovino.

Od Sv. Andraža v Slov. ger. se nam poroča: Dne 6. aprila t. l. je tukaj umrl enoletni prosovoljec-četovodja učiteljskišnik Konrad Suhač, star 23 let. Kot vojak je bil nastavljen pri zbornem poveljstvu v Gradcu, kjer je zbolel na jetiki. Po daljšem bolehanju so ga prepeljali v njegovo domačo hišo v Slavščino. Po prejemu sv. zakramentov je vrli mladenič na Veliki petek vdan v voljo božjo v Gospodu mirno zaspal. Njegov oče je tudi v vojaški

oko naokrog, povsod so lezle počasi, korakoma, in sklonjenih glav od zemeljskega prahu poveljane vojaške postave. Ze iz potrto počasne hoje je bilo razsoditi, da so doživeli vsi umikajoči se v teh 3 dneh človeške moči presegajoči strah in grozo. A vsi ti napori, ki so jih izžrpali in izmoznali, so bili — zastoj — za umik — neznanu kam.

Solnce, gališko žgoče in pekoče, ki nam je dajalo doslej luč in svetlobo, se je ta prvi dan umika, dne 11. septembra, skrilo za goste temne oblake. Obok nedogledno sinjega neba se je vidno znižal. Pehelnato sive megle, le še z nekako težavo viseče na nebu, so se začele poditi in porivati med seboj. Po bližujoči se vlagi je zaduhtelo po zraku; po ravnini je potegnil jesensko hladni veter. Vsak izmed nas je pogledal nehote v višave in stotine grl je zamrmralo: „Dež bo.“

Res, tega dne je začel pršeti in liti dež, ki je nas odslej pikal, bičal in močil cele mesece. Kako občutna šiba božja da je gališki jesenski dež, bo znal le tisti presoditi, ki ga je okusil sam. Navadno začne dežiti on teh severnih krajih koncem septembra, in liče z malimi preslečki do novembra, ko se spremeni v vodene kaplje v snežinke. Tako dolgovezno deževje bi še zrahljalo sčasoma kamenje, kaj še le rahle gališko zemljo! V dobi jesenskih nalivov se prelevi cela gališka ravan v morje blata. Pri nas je blato mehko in se povečini rado umakne pritisku noge; a gališko se pogreza pri vsaki stopinji polagoma. Ko pa zagaziš enkrat do kolena, te prime silnato mastna zemlja, kot bi se vjel na limanice. Stane nekaj truda, predno izvlečeš nogo in jo prestaviš za korak, kjer te čaka ista mučna usoda pogrezanja in izkobaanja. Taka boja potnika silno utruji in kaj neugodno vpliva na zdravje. Človek in žival, ki sta 1914 mešala to žlobudro, besta čutila njen ušcip do smrti.

(Dalje prih.)